

Nevarno Chopinovo

(Marko Vanovšek)

NEJC LAVRENČIČ, pianist

MELITA FORSTNERIČ HAJNŠEK

Srečala sem ga lani oktobra na predstavitvi mariborske EPK za diplomatske predstavnike v Bruslju, kjer je navdušil z izvedbo Sonate Lucijana Marije Škerjanca. Sprva organizatorji niso bili za njegov izbor glasbe, a je vztrajal. Je zanimiv pianist, ki je začel nenavadno pozno, šele s štirinajstimi leti, a vse nadoknadil. Danes 26-letni Nejc Lavrenčič iz Zgornje Kungote je imel povsem neobičajno glasbeno pot. Nekak "čudežni deček v poznih letih" je bil. Brez nižje glasbene šole se je prijavil na sprejemni izpit klavirja na Srednji glasbeni in baletni šoli v Mariboru in ga uspešno opravil. Sprejet je bil v razred profesorice Tatjane Dvoršak. Doma in v tujini se je izpopolnjeval na mojstrskih tečajih in poletnih šolah, prejel nagrade na slovenskih in mednarodnih tekmovanjih.

Med učitelji izpostavi Marino Horak s posebnimi metodami pa Sašo Gerželj Donaldson, ki mu je "prinesla svežino, mladost in iskričnost v muziciranju". V Bruslju je delal z Aleksandrom Madžarjem, ki mu je "predal senzibilno oblikovanje zvoka in kulturo tona".

Leta 2007 je uspešno opravil sprejemni izpit na Koninklijk Conservatorium v Bruslju, kjer zaključuje magisterij iz klavirske igre pri Janu Michielsu. Je štipendist flamske vlade. Bruseljski konservatorij konkurira mnogim evropskim šolam, predvsem pa pariškemu. Ves čas se dajejo po kakovosti znanja in inovativnosti. Gradijo na odkrivanju in utemeljevanju glasbenih dimenzij in prostorov. "Bolj prevetren

prostor," pravi.

Začetek s klavirjem je bil pozen, dramatičen, zelo neobičajen?

"Ideje so že od nekdaj vrele iz mene. Nikoli me ni bilo treba za nič navduševati - od petja do modelarstva, lutk in amaterskega teatra, povsod sem bil. In v svečinski dvorani sem prvič prišel v stik s klavirjem. Chopinove etude sem poslušal in vadil na sintesazerju. Kmalu mi je daljna sorodnica podarila star dunajski klavir, kakšnih 150 let star. Profesorici Tatjani Dvoršak sem ob prvem srečanju odigral tudi prve štiri strani tretjega Rahmaninovega koncerta, Mount Everest pianizma. Bilo je 'polomljeno', slabo prebrano, a imel sem strašanski apetit, strast do klavirja in grizel sem. V treh mesecih sem pripravil program za sprejemne na glasbeno šolo. Začelo se je trdo pianistično delo. Nič več nisem mogel stran od klavirja, ko se mi je zahotelo. Postalo je odgovorno zame in resno."

Odločitev prav za Bruselj je imela kak motiv?

"V prestolnico Evrope sem prišel zaradi pianista Aleksandra Madžarja. Ko sem ga slišal na koncertih, sem se na začetku počutil ob njem kot nič. Zaradi svoje tonske kulture je postal moj pianistični vzor. Dosledno sem mu sledil in na koncu imel srečo, da sem bil sprejet v njegov razred. Po štirih letih študija v njegovem razredu pa sem se odločil za menjavo k flamskemu pianistu in doktorju umetnosti Janu Michielsu, ki me bolj in bolj navdušuje nad sodobno glasbo, v kateri je tudi sam izjemen mojster."

Poletne šole, tečaji so bili za vas posebno pomembni, zlasti profesorica Marina Horak?

"Zame je ena zanimivejših umetnic in pedagoginj pri nas. Je zakladnica bogatega znanja in izkušenj. Njene metode so v primerjavi s standardnim učenjem dokaj posebne in zajemajo meditacije, Feldenkreisovo metodo in težko jih je opredeliti. Učencu pomaga pri vpogledu in razumevanju sebe in glasbe. Tako stereotipi izgubijo svojo moč nad nami in odmaknemo se od strahov, saj okrepimo svoje kvalitete, slabosti pa začnemo sprejemati, se soočati z njimi in jih pretvoriti v kvaliteto. Zato tudi ni vrednotenjskega sistema. Zanj je vsakdo unikaten in prepoznavati svoje vrline in tudi slabosti je vznemirljivo doživetje, ki nam pomaga pristopiti h glasbi. Danes imajo počasnost, ležernost, lenobnost negativno konotacijo. Glasba pa predalčkanja na dobro in slabo ne zdrži. Eno izmed bistev 'metode Horak' je oddaljevanje od vsakdana, ponavljajočih se in naučenih vzorcev, se spoznati s seboj in se prepustiti glasbi. Horakova je tudi mojstrica v iskanju pianističnih rešitev za vsakogar posebej, saj do potankosti obvlada statiko in dinamiko telesa v gibanju, ki ju povezuje elastičnost. Tako s pravo mero napora izvabimo iz klavirja bogat zvok, nikoli forsiran, spontan in izjemno življenjski. Marinina iskrena klavirska igra se me znova in znova dotakne, pretrese me, kar pogosto doživim ob posnetkih francoskega pianista in pedagoga Alfreda Cortota."

Zakaj ste pretreseni?

"Verjetno gre za kombinacijo mene

poslušalca z interpretovo karizmo in muziciranjem. Včasih so že same skladbe pretresljive, včasih pa interpret poda svoj uvid na način, ki pretrese. Recimo Arvo Pärt je primer skladatelja, pri katerem popolnoma izgubiš občutek za čas, in verjamem, da je njegov zvočni svet samo prevod njegovega spiritualnega življenja. Ne veš, ali poslušas že dvajset minut, tri minute ali tri ure - meditacija. Mahler me pretrese z lepoto žalovanja v Kindertotenlieder (Pesmi za umrlimi otroki), Schumann pa z Eusebiusovimi preprostimi epilogi v Arabesque ali Davidsbündlertänze."

Je vaša priprava pogosto tudi "zunajglasbena", berete veliko o skladateljih? Vas zanima, v koga je bil Chopin zaljubljen, kako je bil politično orientiran?

"Sem vedoželjen in mi je takšno raziskovanje silno zanimivo. Glede na abstraktno naravo glasbe se sprašujem, kje in na kak način se v glasbi pojavlja in izraža realizem, če se sploh. Ko se vsa vedenja in znanja po slojih zložijo eno na drugo, glasba zraste. Chopina lahko en, dva, tri uvrstimo v romantiko in dodamo idejo o šibkem, bolehnem telesu in da je bil zelo senzibilen, in hitro zapademo v sentimentalnost - prazen balon, ki se samo napihuje. Iz Chopinovih pisem je mogoče razbrati njegov smisel za humor, razmišljanja, čutenja, ideologijo, reakcije na sprejemanje njegovih del. S temi podatki postane bolj dostopna, realna in življenjska osebnost, celotna pojava z notranjimi organi vred zraste. Sam ga vidim kot spiritualno izjemno močno osebnost."

Šibko telo

V njem se izraža pozitiven in neškodljiv patriotizem, saj je v vsaki skladbi skrit ritem mazurke ali poloneze. V njegovi bipolarnosti moške in ženske energije pa zmeraj najprej pristopim z moške strani, saj je pogosto spregledana. Tako glasba ostane hrabra, močna in ne zveni kot stara kričeča babura, ki je vredna pomilovanja. Vsekakor je treba razmišljati o interpretaciji, iskati v literaturi, tudi poeziji, slikarstvu, kakorkoli poiskati navdih. Včasih nam kaka glasba, kak skladatelj ne leži, pa si je treba vzeti čas in se posvetiti dešifriranju glasbe, skladatelja in samega sebe. Če bi me danes kdo poklical in rekel, 'snemal boš Liszt', ki je meni osebno zelo tuj skladatelj, bi tudi iz nujne po preživetju moral opraviti to delo in se temu primerno najti, da čim prej pridem do zelenega in potrebnega rezultata."

Zakaj pa vam ne leži Liszt, tak zvezdniški pianist svojega časa?

"Treba je vedeti, da so bili še do pred kratkim glasbeni izvajalci tudi skladatelji in obratno. V današnjem času in svetu je to redkost. Liszt mi kompozicijsko ne leži, ker me njegov tonski svet in izpoved ne pritegneta in prepričata o iskrenosti. Ne zdi se mi originalen - madžarski napevi in opere, pretvorjeni v tisoč pianistično težkih variacij. V Consolations, ki so počasnejše skladbe, pogosto slišim imitacijo Chopinovih nokturnov. To je moje občutenje ob Lisztovi glasbi in ne morem preko tega polena. Originalnost čutim samo v samospevih, kjer je oblikoval največ svojih lastnih melodij. Preostalo so narodni in operni napevi, prežeti z masivnimi akordi, kromatične lestvice, sekste, terce, oktave, vse zahtevne pianistične reči. Kot poslušalca v dvorani me vse to tudi morda vizualno pritegne, masa zvoka pa me zasuje, da še komaj diham. Chopin in Schumann komunicirata povsem drugače. Chopin pritegne z delikatno in tiho igro, ki jo plemenitijo edinstvena melodičnost, ritem in karakter. Schumann vstopi v poslušalca, ga povabi na potovanje, ga pretrese in na koncu pomiri kot otroka pred spanjem."

Razen če igra Chopina Pogorelič, potem ni "tiho in delikatno", sodeč po njegovem zadnjem EPK-koncertu z Zagrebškimi filharmoniki v Mariboru?

(smeh) "Pogoreliča še nisem slišal v živo. O ljudeh se pogosto razvijajo neke fame, ki so realne ali pa tudi ne. Kadar gremo s svojo interpretacijo izven tistih meril, ki smo jih vajeni slišati po televiziji, radiju in internetu, smo hitro lahko deležni opazke, ki priča o geniju ali pa nanašanja osebno neuravnovesenost. Vsakdo ima različne telesne sposobnosti, različno moč in globino pri vpogledu vase in v glasbo. Ko to združimo z notnim zapisom, dobimo interpretacijo. Interpretacija ni nekaj, kar se doda glasbi kot sladkor v kavo. Interpretacija je integral vsega, kar je okoli nas in kar smo mi sami. Vsekakor pa glasba ne sme trpeti zaradi naše muhavosti ali ega."

(Bo)ste zmeraj spoštljivi do partiture?

"Zmeraj ji ostajam zvest in verjamem, da je vse potrebno že napisano do zadnje potankosti. Ničesar ni treba dodajati, odvezmati ali spreminjati. Seveda v procesu učenja in treniranja vsi prirejamo stvari tako, da nam predstavljajo lažje ali težje zagonetke. Izoliramo določene segmente, da so nam lažje razumljivi in da na koncu lahko v istem momentu glasbe nadzorujemo več teh dimenzij in se na podlagi zaupanja v to vedenje in znanje lažje prepustimo toku glasbe. Seveda pa teh vaj ne nosimo na oder pred publiko. Spomnim pa se obdobja, ko sem vsak piano igral pianissimo, forte fortissimo, počasne stavke ultra počasi ali pa norel k hitremu tempu. Zdaj vem, da je tak glasbeni manierizem del glasbenega in osebne razvoja. Danes mi je večji izziv razumeti skladatelja in njegovo glasbo kot pa preurediti že zapisano. Notni zapis je zame biblija."

Vaš odnos do avantgardnega, sodobnega repertoarja?

"Hkrati je zelo mamljiv in zastrašujoč zaradi abstraktnega jezika. Pogosto vodi k neizvajanju tega programa strah pred nepoznanim. Beethovne sonate so igrane že stoletja, torej ni dvoma, da so priljubljene. Pri še nepoznani ali manj izvajani literaturi pa je drugače. Z isto nezaupljivostjo se srečujem, kadar na program uvrščam moderno kompozicijo ali pa kakšnega slovenskega skladatelja. V okviru magistrskega programa sem moral predstaviti eno sodobno delo. Sicer imajo profesorji listo tridesetih kompozicij in si lahko sami izberejo eno. Na prvem magistrskem recitalu sem izvedel Holligerjevo skladbo Elis. Melodije so težko vodljive ali jih sploh ni, zvok je atmosferski s peščico izbranih efektov. Na začetku me je bilo groza, kdaj bom prišel čez ta tekst. Elis je brezmadežno bitje, ki se sooča s smrtjo. Smrt pa je tema, ki me v zadnjem obdobju fascinira in tudi spremlja."

V Bruslju ste že peto leto, kako pa se v tej administrativni prestolnici počutite? Fama o dolgočasnem, ne zelo kulturno navdahnjenem mestu ni upravičena?

"Bruselj je kombinacija birokratskega sveta, a s svojimi izrazitimi kulturnimi potrebami. Je nekako sporno mesto, zagozdeno med francosko in flamsko kulturo, ki ga poleg tega preplavljajo priseljenci. Zlasti Flamci ogromno in kvalitativneje vlagajo v kulturo. V zaprtem krogu se med Flamci dogaja izjemna kultura, pri Francozih pa je dosti pozunanjenega, tudi cenenegega. Pozna se, da je bila flamska šola ena vodilnih v slikarstvu, glasbi, baletu. Oddelek za kompozicijo je zelo bogat, uveljavljen. V Bruslju živijo ali pa potujejo skozi vrhunski umetniki, tako da jih včasih lahko slišimo kar nekaj v enem tednu. Sem pa na prijateljevi rojstnodnevni zabavi po naključju spoznal tudi Mischo Maiskega in za las zgrešil Martho Argerich."

Kaj pa so glavni postulati klavirske igre 21. stoletja, ki jim sledite?

"Danes smo zasuti s posnetki. Še preden nam uspe prav prebrati note, že imamo na youtube posne-

“
Arvo Pärt je primer skladatelja, pri katerem izgubiš občutek za čas, in verjamem, da je njegov zvočni svet samo prevod njegovega spiritualnega življenja. Ne veš, ali poslušas že dvajset minut, tri minute ali tri ure - meditacija

”

tek in dobimo idejo izvedbe. To je in ni dobro. Zato je bilo izjemno zanimivo učiti se kompozicije, katerih posnetki ne obstajajo ali jih je težje dobiti. Zame je pianizem sredstvo za komunikacijo z ljudmi. Omejena je na posnetke in 'life performance'. Ni pomembno, da se ljudje do potankosti razumemo in čutimo drug z drugim, ker je to nemogoče. Pomembno je, da se odpremo, prisluhujemo in prepustimo glasbi, da komunicira z nami iz tistih pradavnih časov, se nas dotakne in predrami iz vsakodnevnih idil ali nočnih mor. Prekrasna se mi zdi misel o prejetju globlje sporočila, ki je bilo zapisano v notno črtovje pred nekaj stoletji."

Kako nameravate s senzibilno glasbo, s katero se ukvarjate, prepiti vso to pošastno glasno komercialno, ki nas nenehno prestreljuje?

"Zaradi majhnih in redkih, a zelo pomembnih drobcov verjamem v to, kar počnem. Upam, da bo svetovnega kaosa kmalu konec in da se bodo ljudje ponovno vrnili k tisti dobri počasnosti, počasnemu in prostornemu poslušanju. In se bodo prepustili še čemu drugemu kot konstantnemu električnemu beatu, hrupu in bliskavicam, ko s pivom v roki ne prepoznajo niti sebe več. Po liniji najmanjšega odpora lahko vsakdo gre v pop, plitvo varianto in računa, da ga bodo slišale čim večje mase. Sam sem zelo vesel novih obrazov in obrazov, ki se vračajo na moje koncerte. Raje vidim, da se moja pesem poje počasi in dolgo, kot pa da je izpeta in izčrpana v kratkem času."

Bi posneli kak komad Michaela Jacksona in se dali na youtube ter čakali na milijon klikov?

"Ta vrsta muziciranja mi ni pisana na kožo. Verjetno bo kmalu na sceni kakšna nova Vanessa Mae, ki pa bo igrala trobento. Sam zase vidim svoje poslanstvo v drugačnem muziciranju. Verjamem v zdravilno moč zvoka in si želim tudi spoznati več o zdravljenju z zvokom. Absolutno ima zvok manipulativno moč in zmeraj se sprašujem, kaj želim sporočiti poslušalcu preko glasbe. Zato sestavljam program z dramaturškim smislom. Ena lepših izkušenj, ki sem jih doživel, je bil recital na Festivalu Lent. Najbolj me je presunila ženska, ki je prišla s solzami v očeh v zaodrje in mi rekla: 'Hvala za mir, ki ste nam ga podarili.' Take besede mi dajejo potrditve in zagona."

Je partituro mogoče do kraja razvozlati?

"Dokler je govor o absolutnih segmentih, je to mogoče, ko pa se začnejo vpletati filozofske in emotivne dimenzije, pa postane absolutno nerazrešljiva. Na začetku sem poslušal posnetke drugih pianistov, zdaj pa zmeraj manj. Vadenje samo je lahko zelo hrupno. Iz te gmotne kite pa je treba izluščiti eno samo ali le nekaj niti in iz njih oblikovati čudovito tkanino. Vedno manj potrebujem ideje drugih, saj je smisel in tudi lepota tega poklica ravno mleti na lastnem mlinu. Medtem ko za tehnične popravke zmeraj potrebuješ nekoga, da razčleniš skladbo.

Zmeraj mi je največji izziv spoznavati samega sebe. Horakova mi je vedno rekla, da se 'učim glasbe iz življenja in življenja iz glasbe'."

Kako pa je pri sodobni glasbi?

"Mnogo manj posnetkov je in vseh informacij, zato si bolj prepričan samemu sebi in svoji lastni kreativnosti. Zato mene posebno mika. Ko sem igral Holligerjevo Elis, me je delo pritegnilo, ker sloni na poeziji Georga Trakla, sloni na smrti, meditativnosti. Že z 'literarnega' vidika so me skladbe pritegnile. Ko sem profesorju to predlagal, mi je rekel, da se po navadi zelo dolgočasijo, ko poslušajo to delo, ker ga nihče ne igra, kot bi moralo biti odigrano. Odvrčal me je, a sam sem mu želel dokazati, da se nekateri poglobimo. Ravno za to delo sem na izpitu požele največje pohvale."

Zanimanje za L. M. Škerjanca, iz katerega boste med drugim magistrirali na vaši bruseljski univerzi, je menda veliko?

"S Sonato, ki mi je pisana na kožo, sem pritegnil veliko pozornosti tako na konservatoriju kot tudi pri občinstvu zunaj šole. Belgija je zelo zainteresirana za novitete oziroma stvari, ki obstajajo že dolgo, a so še neodkrita in neraziskana. Žalostno pa je, da moram kolegom dati svoje popisane note, saj so nekatera dela že zdavnaj pošla in ponatisi niso predvideni. V primeru, da ozaveš, da ta literatura obstaja, je dostop do nje sila težak. Tudi spletnega naslova ne morem dati, kjer bi si note naročili."

Slovinci imamo ogromno izjemnih mladih glasbenikov ta čas, ki ste uspešni po svetu?

"Mislim, da imamo glede na majhnost izjemno dosti dobrih, prepoznavnih glasbenikov in glasbenikov nasploh. Želim pa si, da bi imeli več poslušalstva. Poslušanje klasičnih koncertov ni ravno slovenska značilnost. V Belgiji ljudje tesneje živijo s klasično umetnostjo. Povprečno ima vsaka družina vsaj enega glasbenika. Te družine prirejajo koncerte v svojih dnevni sobah in se tako družijo, zabavajo, spoznavajo glasbenike in glasbo. Nekaj takšnih večerov se je že zvrstilo v dnevni sobi pri mojih starših. Te navade za zdaj še nisem začutil pri Slovencih, čeprav upam, da se razvije in da se bosta kvaliteta in kvantiteta poslušanja pri Slovencih izboljšali. Tako bi tudi okrepili zavedanje, da je biti glasbenik tudi plačan poklic in da nismo lenobni boemi, ki smo nespособni najti službo in v prostem času zabijamo čas ob klavirju. Navajeni smo izmenjavati informacije, pravega osebnega, pristnega poslušanja pa pogosto nismo sposobni. V glasbi pa je takšno poslušanje zelo zaželeno ali celo nujno potrebno. Tako je mogoče tudi porušiti stereotip, da je klasična glasba dolgočasna. Ura počasnega ali hitrega poslušanja nam vzame enako časa, kvaliteta tega časa pa je neprimerljiva."

Kam gre vaša pot po magisteriju?

"Za zdaj nameravam ostati v Bruslju in vpisati magisterij iz komorne glasbe ter razvijati teze za doktorat. Vsekakor diplome ne pomenijo kaj prida. Kar mi pomeni, je dobro muziciranje." •